

Syrjintä, saamenkieli, etninen tausta, saamelaisten kotiseutualue, järjestämisvastuu, kunta, kuntayhtymä, päivähoito, terveyspalvelut, vanhustenpalvelut, perusopetus, todistustaakka, uhkasakko.

SYRJINTÄLAUTAKUNTA

Diaarinumero: 2008-367/Pe-2

Antopäivä: 11.12.2008

Syrjintälautakunta asetti Enontekiön kunnalle syrjintäkiellon ja uhkasakon saamelaisten syrjintää koskevassa asiassa

Vähemmistövaltuutettu pyysi syrjintälautakuntaa tutkimaan, oliko Enontekiön kunta järjestäessään lasten päivähoitoa, terveyspalveluita, vanhustenpalveluita ja perusopetusta toiminut yhdenvertaisuuslain ja erityislakien syrjintäkieltojen vastaisesti, ja kieltämään sakon uhalla Enontekiön kuntaa jatkamasta tai uusimasta kunnassa asuviin saamelaisiin kohdistuvaa syrjivää menettelyä. Syrjintälautakunta totesi Enontekiön kunnan olevan saamelaisten kotiseutualueella, jolloin viranomaisilla on saamen kielilain mukaan erityinen velvollisuus huolehtia julkisten palveluiden saatavuudesta saamenkielellä. Syrjintälautakunta katsoi, että saamelaisilla lapsilla oli laissa säädetty oikeus päivähoitoon omalla äidinkiellellään yhtäläisesti suomenkielisten lasten kanssa, ja saamelaisilla oikeus saamenkielisiin terveyspalveluihin, vanhustenpalveluihin ja perusopetukseen. Enontekiön kunta ei osoittanut, että se olisi ryhtynyt riittäviin toimenpiteisiin näiden lakisääteisten palveluiden asianmukaiseksi järjestämiseksi saamenkieliselle väestölle. Syrjintälautakunta katsoi Enontekiön kunnan syrjineen saamenkielistä väestöä heidän etnisen taustansa perusteella.

Hakijan vaatimukset:

Hakija pyytää tutkimaan, onko Enontekiön kunta järjestäessään lasten päivähoitoa, terveyspalveluita, vanhustenpalveluita ja perusopetusta toiminut yhdenvertaisuuslain ja erityislakien syrjintäkieltojen vastaisesti, ja kieltämään sakon uhalla Enontekiön kuntaa jatkamasta tai uusimasta kunnassa asuviin saamelaisiin kohdistuvaa syrjivää menettelyä.

Saamelaiskäräjät on antanut hakijan pyynnöstä 27.4.2007 lausunnon siitä, miten saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet toteutuvat Enontekiön kunnan päivähoito-, vanhus- ja terveyspalveluissa.

Lausunnonaan Saamelaiskäräjät katsoo, että saamelaisten kielelliset oikeudet liittyvät koko kansanryhmän ja kulttuurin tulevaisuuteen, omaehtoiseen kehittämiseen ja oikeuteen säilyä omana erityislaatuisena ryhmänä muiden kansojen ja kulttuurien joukossa. Saamelaisille kysymys oikeudesta omaan kieleen ja kulttuuriin on samalla kysymys oikeudesta omaan identiteettiin ja oikeudesta oman kulttuurin ehdoin tapahtuvaan kehitykseen.

Saamelaisten omakielisillä ja saamelaisen kulttuurin lähtökohdista toteutettavilla hyvinvointipalveluilla on suuri merkitys saamen kielen ja kulttuurin tukemisessa ja vahvistamisessa. Kieli ei kehity eikä taivu palvelemaan aikaansa, ellei sille anneta mahdollisuutta kehittyä muun kehityksen mukana.

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota siihen, ettei viranomainen saa rajoittaa tai kieltäytyä toteuttamasta saamen kielilaissa säänneltyjä kielellisiä oikeuksia sillä perusteella, että saamelainen osaa myös muuta kieltä, kuten suomea tai ruotsia. Saamen kielilain mukaan saamelaisten kielellisten oikeuksien toteutumisen tulee tapahtua ilman, että saamelaisten tarvitsee niihin erikseen vedota. Saamelaisten kotiseutualueen viranomaiset ovat toiminnassaan velvollisia edistämään saamen kielen käyttämistä. Kotiseutualueella saamen- ja suomenkielisellä väestöllä tulisi molemmilla olla todellinen mahdollisuus käyttää omaa kieltään samalla tavalla kuin kielilain mukaan on suomen- ja ruotsinkielisellä väestöllä kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa (HE 46/2003).

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pitänyt mietinnössään(7/2003vp) erityisen tärkeänä, että viranomaiset yhdenvertaisuussuunnitelmia laatiessaan ottavat huomioon myös saamelaiset perinteisenä kansallisena vähemmistönä, ja kiinnittävät erityistä huomiota saamelaisten oikeuksiin alkuperäiskansana.

Työministeriön yleisissä suosituksissa yhdenvertaisuussuunnitelman sisällöksi (kirje 9.9.2004, 1100/009/2004TM) käsitellään saamelaisten kotiseutualueen erityiskysymyksiä. Suositusten mukaan kotiseutualueella toimivien alueellisten ja paikallisten viranomaisten tulisi yhdenvertaisuussuunnitelmia laatiessaan kiinnittää erityistä huomiota saamenkielisten palvelujen saatavuuteen ja kehittämiseen.

Kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annetun lain mukaan kunnan tulee puitelain mukaisia järjestelyjä suunnitellessaan ja toteuttaessaan ottaa huomioon saamelaisten kielelliset oikeudet ja saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan sekä saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa heidän kotiseutualueellaan.

Lasten päivähoidosta annetun lain 11 §:n 2 momentin mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Lasten päivähoidosta annetun asetuksen 1 a §:n mukaan lasten päivähoidosta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettuihin kasvatustavoitteisiin kuuluu saamelaislasten oman kielen ja kulttuurin tukeminen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajien kanssa.

Saamenkielinen päivähoito tulee järjestää eri tiloissa ja eri ryhmissä kuin suomenkielinen päivähoito. Päivähoitoryhmässä, jossa on sekä suomen- että saamenkielisiä lapsia ja hoitajia, saamenkielisen lapsen oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan ei toteudu. Tästä johtuen Saamelaiskäräjät on kohdentanut Enontekiöllä avustusta ainoastaan Hetan saamenkielisen ryhmäperhepäiväkodin toimintaa.

Saamenkielinen päivähoito toteutetaan Enontekiön kunnassa sisällöllisesti suomalaisen kulttuurin perustalta, jolloin saamelaisperheet eivät saa riittävää tukea saamen kielen ja kulttuurin ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Asenteet saamen kielen edistämistä vastaan ovat paikallisella tasolla usein suuria. Saamelaiset ovat Euroopan unionin ainoa alkuperäiskansa, ja saamelaisen kielen ja kulttuurin ylläpitäminen ja kehittyminen edellyttää niin valtiolta kuin kunnaltakin positiivista erityiskohtelua.

Saamelaiskäräjät korostaa, että yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutuminen edellyttää palveluiden järjestämistä asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Saamelaislasten yhdenvertaisuuden turvaamisessa samanlainen kohtelu ja yhdenmukaiset työmenetelmät suhteessa pääväestön lapsiin ei merkitse vielä yhdenvertaisuuden toteutumista.

Suomalaisväestöön verrattuna saamelaisvanhusten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet ja yhdenvertaisuus toteutuvat heikosti Enontekiön kunnassa. Saamelaisvanhuksilla on vain vähän mahdollisuuksia puhua omaa äidinkieltään kotipalveluhenkilöstön kanssa tai vanhustenhuollon laitoksissa. Palvelujen sisällössä saamelaiskulttuurin huomioiminen jää vähäiseksi. Laitoshoidossa olevat saamelaiset vanhuksat ovat eriarvoisessa asemassa suhteessa pääväestön vastaavassa tilanteessa oleviin vanhuksiin, joille omakielinen hoiva on turvattu. Saamelaiskäräjät on vuodesta 2002 lähtien kohdentanut osan saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi osoitetusta valtionavustuksesta Enontekiön kunnan saamenkielisen vanhustyöntekijän toiminnan turvaamiseen. Enontekiön kunta ei ole toteuttanut tätä saamelaisvanhuksille tärkeää toimintamuotoa sovitun käyttösuunnitelman mukaisesti. Vuonna 2007 kunta ei aloittanut tätä Veahkki -toimintaa, vaikka saamelaiskäräjät myönsi siihen avustusta 32 715,- euroa. Tässä toiminnassa ei ole kyse kulttuuripalvelusta, vaan saamelaisille vanhuksille tarpeellisesta peruspalvelusta, jonka toteuttamisessa huomioidaan asiakkaan oma kulttuuritausta, kuten lainsäädäntö edellyttää.

Saamelaiskäräjät toteaa Enontekiön kunnan terveyspalveluista, ettei kunnan terveyskeskuksen palveluksessa ole yhtään työntekijää, joka pystyisi työssään palvelemaan asiakkaita myös saamen kielellä. Terveystieteiden alalla, jonka toimialaan kuuluu ihmisten auttaminen jopa erittäin kriittisissä tilanteissa, joissa potilaan oma kyky ymmärtää ja tuoda esiin omaa tahtoaan, vointiaan ym. voi olla heikentynyt, on kielenosaamisen vaatimustasoon kiinnitettävä erityistä huomiota. Saamen kielen käyttöä haittaavaa kynnystä tulee alentaa merkittävästi lisäämällä saamenkielisen henkilöstön määrää viranomaisissa ja laitoksissa. Saamenkielen taitoa on edellytettävä virkojen pätevyysvaatimuksissa.

Hakija yksilöi vaatimuksensa seuraavasti.

1. Saamenkielinen lasten päivähoito

Hakija katsoo, että saamenkielisten lasten päivähoitojärjestäminen sekakieliryhmässä suomenkielisten lasten kanssa johtaa helposti syrjintäkiellon vastaiseen tilanteeseen. Tämä on tilanne Karesuvannon

kaksikielisessä Touhulan ryhmäperhepäiväkodissa. Se, että saamenkielistä päivähoitoa järjestetään samassa ryhmässä suomenkielisen päivähoidon kanssa voi johtaa tilanteeseen, joka saattaa saamenkieliset lapset erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin ilman, että käytännöllä olisi hyväksyttävää tavoitetta ja sen saavuttamiseksi käytetyt keinot olisivat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä). Vertailun kohteena oleva ryhmä olisi tässä tilanteessa samassa ryhmässä olevat suomenkieliset päivähoitolapset. Suomenkieli saisi valtaväestön kielenä helposti paljon enemmän tilaa ja suomenkielisten lasten äidinkieli kehittyisi näin ollen aivan eri tavalla kuin saamenkielisten lasten äidinkieli, vaikka saamenkielisten lasten oikeus päivähoitoon omalla äidinkielellään on laissa yhtä vahva kuin suomenkielisten lasten vastaava oikeus. Viitaten lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä yhdenvertaisuuslakiin vähemmistövaltuutettu katsoo, että saamenkielinen päivähoito tulisi järjestää eri ryhmissä ja eri tiloissa kuin suomenkielinen päivähoito.

Hakijan mukaan tilanne Kilpisjärvellä, jossa saamelaiselle lapselle ei ole järjestetty päivähoitoa hänen äidinkielellään, vaikka valtaväestöön kuuluville lapsille on järjestetty lasten päivähoitoa heidän omalla äidinkielellään, on myös syrjintäkiellon vastainen. Tässä tilanteessa saamelaisten ja valtaväestöön kuuluvien oikeus lasten päivähoitoon omalla äidinkielellään on lainsäädännössä yhtä vahva, mutta käytännössä saamelaista lasta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä). Kilpisjärvellä kunta ei ole järjestänyt lasten päivähoitoa sitä tarvitsevalle saamelaiselle lapselle. Lasten vähäinen määrä ei poista kunnan velvollisuutta järjestää päivähoitoa.

Hakija pyytää selvittämään, onko Enontekiön kunnan tapa järjestää lasten päivähoitoa Karesuvannon kaksikielisessä ryhmäperhepäiväkodissa Touhulassa ollut yhdenvertaisuuslain (20.1.2004/21) 6 § 2 momentin 2 -kohdan syrjintäkiellon vastainen, eli ryhmäperhepäiväkodin saamelaislapsia välillisesti syrjivä heidän etnisen taustansa perusteella.

Hakija pyytää selvittämään myös, onko Enontekiön kunta syrjinyt Kilpisjärvellä asuvaa saamelaislasta hänen etnisen taustansa perusteella, koska kunta ei ole huolehtinut hänen lasten päivähoitolain (875/1981) mukaisesta oikeudesta päivähoitoon hänen omalla äidinkielellään, vaikka valtaväestöön kuuluville lapsille on järjestetty päivähoitoa heidän omalla äidinkielellään (*välitön syrjintä*).

2. Terveyspalvelut

Hakijan mukaan saamenkielisiä terveyspalveluita ei juurikaan ole saatavissa Enontekiön kunnassa, sillä saamenkielentaitoista henkilökuntaa on Enontekiön terveyssektorilla äärimmäisen vähän. Tämän vuoksi tulkin läsnäolo on yleensä ainoa tapa tarjota palvelua saamen kielellä. Kunnan mukaan tarvittaessa on saamenkielisellemme ihmiselle pyritty järjestämään tulkit terveyskeskuksessa asiointia varten. Kunta esittää, että käytännössä yli 90 prosenttia saamenkieltä puhuvista tulee toimeen suomen kielellä eivätkä kunnan kokemusten mukaan kaipaa erityisesti saamenkielistä terveyspalvelua. Saamen kielilain mukaan kunnan tulisi kuitenkin oma-aloitteisesti tarjota palveluita saamen kielellä riippumatta siitä, osaako saamelainen myös suomea vai ei. Saamelaisella on yhtä vahva oikeus saada terveyspalveluita hänen omalla äidinkielellään saamelaisten kotiseutualueen kunnissa kuin valtaväestöön kuuluvalla kuntalaisella.

Hakija katsoo, että terveyspalveluita on Enontekiöllä järjestetty tavalla, joka helposti johtaa tilanteisiin, jossa terveyspalveluita tarvitsevia saamelaisia kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä) heidän etnisen taustansa perusteella. Vertailukelpoisessa tilanteessa ovat Enontekiön valtaväestöön kuuluvat terveyspalveluiden käyttäjät, jotka aina saavat terveyspalveluita heidän omalla äidinkielellään. Saamelaiset jäävät useimmiten ilman terveydenhuollon palveluita saamen kielellä, vaikka saamelaisillakin on saamelaisten kotiseutualueen kunnissa selkeä oikeus saada terveyspalveluita heidän omalla äidinkielellään. Kyse on kohtelusta, joka aiheuttaa yksilölle haittaa verrattuna siihen, miten jotakuta muuta kohdellaan vertailukelpoisessa tilanteessa. Saamelaisen asiakkaan oikeus valita, haluaako hän terveyspalveluita suomeksi vai saameksi ei toteudu ja saamelainen jää useimmiten ilman terveyspalveluita hänen omalla äidinkielellään. Kyse on

tilanteesta, jossa lisätoimenpiteet kunnan puolelta olisivat tarpeen, jotta saamelaisilla käytännössä olisi mahdollisuus saada terveystaloutta heidän omalla äidinkielellään.

Hakijan mukaan Enontekiön kunnan tapaa järjestää terveystaloutta voidaan myös itsessään pitää saamelaisia jopa välittömästi syrjivänä heidän etnisen taustansa perusteella, koska saamelaisten kielellisistä oikeuksista ei ole huolehdittu tarpeeksi, jotta ne toteutuisivat käytännössä. Ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että syrjinnän perusteena on nimenomaan saamelaisten etninen tausta (eikä pelkästään kieli, jolloin kyse olisi saamelaisten välillisestä syrjinnästä heidän etnisen taustansa perusteella). Lisäksi se, että terveyssektorilla ei tunneta saamelaisten oikeuksia vastaavalla tavalla kuin valtaväestön kielellisiä oikeuksia, osoittaa terveystaloutta järjestämistavan olevan saamelaisia syrjivä myös heidän etnisen taustansa perusteella. Hakijan näkemys on, että Enontekiön menettelyä terveystaloutta järjestämisessä on pidettävä saamelaisia syrjivänä.

Kunnan heikko taloudellinen tila ei poista kunnan velvollisuuksia järjestää lakisääteisiä taloutta.

Hakija pyytää selvittämään, onko Enontekiön kunnan tapaa järjestää terveystaloutta saamelaisia välittömästi syrjivä heidän etnisen taustansa perusteella, sillä perusteella, että saamelaisten kielellisistä oikeuksista ei ole huolehdittu (vertaa valtaväestöön kuuluvien käyttäjien kielellisistä oikeuksista huolehtiminen), jotta ne toteutuisivat käytännössä.

Toissijaisesti hakija pyytää tutkimaan, onko Enontekiön kunnan tapaa järjestää terveystaloutta ollut saamelaisia välillisesti syrjivä heidän etnisen taustansa perusteella (välittömästi kielen perusteella), sillä perusteella, että saamelaisten kielellisistä oikeuksista ei ole huolehdittu (vertaa valtaväestöön kuuluvien käyttäjien kielellisistä oikeuksista huolehtiminen), jotta ne toteutuisivat käytännössä.

3. Vanhustenpalvelut

Kunnan vastauksista hakija ei ole löytänyt ymmärrettävää selitystä sille, miksi saamelaisen kielen ja kulttuurin lähtökohdista käsin toteutettu saamelaisvanhuksille perustaloutta tarkoitettu veahkki -toiminta on lopetettu tilanteessa, jossa minkäänlaista korvaavaa taloutta ei ole ollut tarjolla ja toimintaa varten kunta on saanut rahoituksen valtiolta Saamelaiskäräjien kautta. Tämän vuoksi hakija katsoo, että kyse on saamelaisvanhusten välittömästä syrjinnästä heidän etnisen taustansa perusteella Kunnan saamelaisia vanhuksia ja muita kotitaloutta tarvitsevia saamelaisia henkilöitä kohdeltiin epäsuotuisammin kuin kunnan valtaväestöön kuuluvia kotitaloutta tarvitsevia henkilöitä (joiden kotitaloutta asiakkaiden omalla äidinkielellä/oman kulttuurin lähtökohdista ei lopetettu).

Kotitaloutta tarvitsevat saamelaiset henkilöt jäivät ilman saamelaiskulttuurin lähtökohdista suunniteltua saamenkielistä kotitaloutta 1.1.2007- 31.7.2007. Viidennen kodinhoitajan virka julistettiin haettavaksi vasta huhtikuussa 2007 ja valittu määräaikainen työntekijä aloitti työn vasta 1.8.2007. Valittu työntekijä ei kuitenkaan täytä pätevyysvaatimuksena edellytettyä hyvää saamenkielen suullista ja kirjallista taitoa, eikä hänen tehtäväkuvassaan ole huomioitu saamelaisten oikeutta omaan kulttuuriin millään tavalla, eli ongelmallinen tilanne jatkuu edelleen.

Kunnan lakisääteisten tehtävien järjestämistapa ei saa olla saamelaisia syrjivä tai sellainen, että se johtaa tilanteeseen, jossa saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet eivät toteudu. Vetoaminen taloutta tarvitsevien vähäiseen määrään ja kunnan heikkoon taloudelliseen tilaan ei oikeuta laiminlyömiään lakisääteisiä vanhustenpalveluita ja terveystaloutta.

Hakija katsoo, että kunnan tekemät valinnat ja tapaa järjestää vanhustenpalveluita on ollut sellainen, että kotitaloutta tarvitsevia saamelaisvanhuksia (sekä mielenterveyskuntoutujia ym.) on kohdeltu epäsuotuisammin kuin valtaväestöön kuuluvia kotitaloutta tarvitsevia vanhuksia, jotka koko vuoden 2006 ja 2007 aikana ovat saaneet omakielistä ja oman kulttuurin lähtökohdista suunniteltua kotitaloutta. Saamelaisvanhuksia ja muita kotitaloutta tarvitsevia saamelaisia henkilöitä on syrjitty heidän etnisen taustansa perusteella. Koska viidennen kodinhoitajan saamenkielen taidot ovat puutteellisia, eikä hänen tehtäväkuvassaan ole huomioitu saamelaisten omaa kulttuuria millään tavalla, vähemmistövaltuutettu katsoo, että saamelaisvanhusten välitön syrjintä jatkuu Enontekiön kunnassa kotitaloutta osalta edelleen.

Hakija pyytää selvittämään onko Enontekiön kunnan menettely *veahkki* toiminnan/kotipalvelun järjestämisen osalta ollut saamelaisia vanhuksia ja muita kotipalvelua tarvitsevia saamelaisia henkilöitä välittömästi syrjivä heidän etnisen taustansa perusteella.

Toissijaisesti hakija pyytää tutkimaan, onko Enontekiön kunnan yllä mainittu menettely ollut saamelaisia välillisesti syrjivä heidän etnisen taustansa perusteella (välittömästi kielen perusteella).

4. Saamenkielinen perusopetus

Hakija katsoo, että niitä saamelaisten kotiseutualueen kunnissa asuvia oppilaita, jotka ovat saaneet vähemmän perusopetusta heidän omalla äidinkielellään kuin lainsäädäntö edellyttää, on kohdeltu epäsuotuisammin kuin kunnassa asuvia valtaväestöön kuuluvia oppilaita vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä) heidän etnisen taustansa vuoksi.

Vertailukelpoisessa tilanteessa olevina hakija pitää tässä tapauksessa niitä valtaväestöön kuuluvia oppilaita, joille on tarjottu perusopetusta heidän omalla äidinkielellään perusopetuslaissa säädetyn mukaisesti. Hakija olettaa, että suomenkielisille perusopetuksessa oleville on järjestetty perusopetusta kokonaan suomen kielellä. Kyse on kohtelusta, joka aiheuttaa yksilölle haittaa verrattuna siihen, miten jotakuta muuta kohdellaan vertailukelpoisessa tilanteessa. Saamelaisen oppilaan oikeus valita, haluaako hän saada perusopetusta suomeksi vai saameksi ei toteudu ja osa saamelaisista oppilaista ei ole saanut vähintään puolta perusopetuksesta heidän omalla äidinkielellään.

Erityisen ongelmallisena hakija pitää tilannetta Hetan koulukeskuksessa, jossa saamen kielen aineenopettajan koulutuksen saanut opettaja on ollut hoitovapaalla, eikä sijaista ole saatu syyslukukauden 2007 ajaksi. Osa tunneista on jäänyt tämän vuoksi pitämättä. Saamenkielisen 0.-2. -luokan opettaja ei ole osannut tarpeeksi hyvin saamen kieltä. Kunta ei ole kaikilta osin lukukauden 2007 alussa täyttänyt velvollisuuttaan antaa saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamenkieltä osaavien oppilaiden perusopetus pääosin saamen kielellä, johon heillä perusopetuslain 10 § 2 momentin mukaan olisi oikeus.

Hakijan mukaan Enontekiön kunnan tapaa järjestää saamenkielistä perusopetusta esimerkiksi Hetan koulukeskuksessa voidaan myös itsessään pitää saamelaisia jopa välittömästi syrjivänä heidän etnisen taustansa perusteella, koska saamelaisten kielellisistä oikeuksista ei ole huolehdittu tarpeeksi (vertaa valtaväestöön kuuluvien oppilaiden kielellisistä oikeuksista huolehtiminen), jotta ne toteutuisivat käytännössä. Ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että syrjinnän perusteena on nimenomaan saamelaisten etninen tausta, eikä pelkästään kieli, jolloin kyse olisi saamelaisten välillisestä syrjinnästä heidän etnisen taustansa perusteella. Saamelaisten perusopetuksen suunnittelusta ja järjestämisestä ei ole huolehdittu riittävässä määrin, jotta saamelaisten oikeudet toteutuisivat käytännössä kaikkien oppilaiden kohdalla. Näyttää siltä, ettei perusopetusta järjestettäessä ole huomioitu, että pätevää saamenkielentaitoista henkilökuntaa voi olla vaikeaa saada ja että riittävän aikainen suunnittelu ja toiminta esimerkiksi sijaisten hakemisessa olisi tarpeen.

Hakija pyytää selvittämään onko Enontekiön kunnan tapaa järjestää saamenkielistä perusopetusta Hetan koulukeskuksessa perusopetuksessa olevia saamelaisia välittömästi syrjivä heidän etnisen taustansa perusteella, sillä perusteella, että saamelaisten kielellisistä oikeuksista ei ole huolehdittu (vertaa valtaväestöön kuuluvien oppilaiden kielellisistä oikeuksista huolehtiminen), jotta ne toteutuisivat käytännössä.

Toissijaisesti hakija pyytää tutkimaan, onko Enontekiön kunnan tapaa järjestää saamenkielistä perusopetusta Hetan koulukeskuksessa saamelaisia välillisesti syrjivä heidän etnisen taustansa perusteella (ja välittömästi kielen perusteella), sillä perusteella, että saamelaisten kielellisistä oikeuksista ei ole huolehdittu (vertaa valtaväestöön kuuluvien oppilaiden kielellisistä oikeuksista huolehtiminen), jotta ne toteutuisivat käytännössä.

Hakija on tehnyt 7.11.2007 Käsivarren poliisille Enontekiön kuntaa koskien tutkintapyyntöön tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta. Poliisia ei ole pyydetty tutkimaan asiaa syrjintärikkoksena.

Enontekiön kunnan vastaus:

Enontekiön kunta katsoo, että saamenkielentaitoisen ammattihenkilöstön puute on valtakunnallinen ongelma, joka on yleisesti tunnettu ja tunnustettu asia, eikä Enontekiön kunta siihen asiaan pysty vaikuttamaan mitenkään muuten kuin pitämällä asiaa yleisesti esillä, kuten se on tehnytkin.

Enontekiön kunta on yrittänyt huolehtia siitä, että kunnallisissa palvelupisteissä olisi myös saamenkielen taitavaa henkilöstöä mm. mahdollistamalla opiskelua palveluksessaan oleville viranhaltijoille/ työntekijöille. Tätä varten Enontekiön kunta on saanut oikeusministeriön rahoitusta vuodesta 2004 alkaen. Kunnan työntekijöitä on osallistunut koulutukseen palkallisella opintovapaalla 3-5 vuosittain.

Enontekiön kunta vastaa hakijan yksilöityihin vaatimuksiin seuraavasti.

1. Päivähoito

Saamenkielinen päivähoito järjestetään Karesuvannon kaksikielisessä ryhmäperhepäiväkodissa, jossa kolmesta hoitajasta yksi on äidinkieleltään saamenkielinen ja kaksi muuta ovat opiskelleet saamenkieltä, toinen on suorittanut mm. saamenkielen keskitason kielitutkintoon tähtäävän 5 kuukauden pituisen koulutuksen palkallisella virkavapaalla ja toinen on kirjoittanut ylioppilaskirjoituksissa lukion lyhyen oppimäärän.

Kilpisjärven loppukeväästä v. 2007 perustettuun ryhmäperhepäiväkotiin, jossa työskentelee kaksi hoitajaa, on haettu saamenkielistä perhepäivähoitajaa, mutta hakijoita ei ole ollut vaikka paikka on ollut auki kolme kertaa.

Saamenkielisessä päivähoidossa ei ole riittävästi saatavilla saamenkielentaitoista alan ammattihenkilökuntaa.

2. Terveyspalvelut

Enontekiön kunta järjestää perusterveydenhuoltoon liittyvät palvelut yhdessä Muonion kunnan kanssa, Muonion - Enontekiön kansanterveystyön kuntayhtymän toimesta. Erikoissairaanhoidon palvelut järjestetään Lapin sairaanhoitopiirin kuntayhtymän kautta. Perusterveydenhoidon terveyskeskus vuodeosastoineen on Muoniossa, Enontekiön kuntakeskuksessa on terveysasema, lääkärin vastaanotto, hammashoitola ja laboratorio. Lisäksi on sivuterveysasemat (terveydenhoitaja) Karesuvannossa ja Kilpisjärvellä.

Enontekiön toimipisteissä työskenteleville kuntayhtymän palveluksessa oleville on vuodesta 2004 alkaen mahdollistettu saamenkielen opiskelu työaikana. Noin puolet toimipisteiden henkilöstöstä on opiskellut saamenkieltä. Lisäksi tarvittaessa saamenkieliselle asiakkaalle on pyritty järjestämään tulkkipalvelut asiointia varten.

Vastuu perusterveydenhuollon järjestämisestä Enontekiön alueella on edellä mainitulla kansanterveystyön kuntayhtymällä, jonka johtavan lääkärin antamiin vastineisiin kunta viittaa. Niiden mukaan saamenkieliselle ihmiselle on pyritty järjestämään tulkki terveyskeskuksessa asiointia varten, eikä valtaosa saamenkielisistä kaipaa erikoisesti saamenkielistä terveyspalvelua, koska ovat suomenkielentaitoisia. Tulkkipalveluita tulee kuitenkin parantaa, jotta äidinkielen asiointi on mahdollista.

Oikeusministeriö on tulkinnut, että em. kuntayhtymä ei ole oikeutettu saamaan rahoitusta sijaiskustannuksiin henkilökuntansa saamenkielen opiskelua varten, toisin kuin peruskunta. Tästä huolimatta useat työntekijät ovat osallistuneet saamenkielen opintoihin. Terveystieteiden alalla työskentely edellyttää joka tapauksessa erityisiä ammatillisia taitoja. Kun saamenkielisen hoitohenkilöstön saaminen on erityisen vaikeaa ja kun saamenkielen opiskeluun ei voimassa olevan saamen kielilain perusteella voida myöntää rahoitusta, on nykyisessä tilanteessa erittäin vaikeaa saada asia kuntoon. Asia koskee laajasti koko terveydenhoidon/sairaanhoidon kenttää, kaikkia saamelaisalueen kuntia ja sellaisia kuntayhtymiä, joissa saamelaisalueen kuntia on mukana, erityisesti Lapin erikoissairaanhoidopiiriä, johon kaikki saamelaisalueen kunnat kuuluvat.

3. Vanhustenhuolto

Enontekiön kunnan kotipalvelussa on syyskuusta 2003 lähtien vuoden 2006 loppuun (pois lukien 30.4 – 17.7.2006 välinen aika) toiminut saamenkielisen kotipalvelun ohjaajan nimikkeellä ns. Veahkki-työntekijä. Toimintaa on rahoitettu pääasiassa Saamelaiskäräjien kautta saadun valtion erityisavustuksen turvin kokeiluluonteisesti. Tehtävää hoitaneella työntekijällä ei ole ollut kodinhoitajan pätevyyttä, mutta hyvä saamenkielen taito. Hänen työnkuvansa on ollut saamenkielisten vanhusten avustaminen, pääpainon ollessa kielellisessä, kulttuurisessa ja henkisessä tukemisessa. Normaalista kunnan kotipalvelutoiminnasta Veahkki-toiminta on poikennut siinä, että sen asiakkaat eivät ole hakeutuneet saamenkielisen kotipalvelun piiriin normaalin käytännön mukaisesti, vaan Veahkki on, työn kokeiluluontoisuudesta johtuen, lähinnä itse ”hakenut” tai ”löytänyt” asiakkaansa. Varsinainen kotipalvelu Veahkin asiakkaillekin, siinä laajuudessa kuin on ollut tarve, on kuitenkin hoidettu kunnan suomenkielisten kodinhoitajien toimesta.

Veahkin toiminnan päättymisen syy on ollut Enontekiön kunnan muuttuneessa kotipalvelun järjestämis- ja tuottamistavassa, ja kunnallisia toimintatapoja palveluiden järjestämisessä on tarkasteltu kaikilla sektoreilla. Kotipalvelutoiminnassa on katsottu kunnan kannalta tarkoituksenmukaiseksi, että alueen pienten kylien kotipalvelun tarpeet hoidetaan tehokkaammin kaksikielisen (suomi-saame) työntekijän avulla eikä siihen osoiteta kahta eri henkilöä, joista toinen hoitaa saamenkielisten ja toinen suomenkielisten asiakkaiden tarpeet. Näin saadaan kunnan rajallisia voimavaroja kohdennettua varsinaiseen kotipalvelutyöhön, mm. matka-ajan lyhentyessä.

Kotipalveluissa on täytetty 1.8.2007 alkaen suomen-saamenkielisen kodinhoitajan vakanssi, joka on täytetty määräaikaisena, koska sosiaalilautakunta katsoi, että tehtävään valitulla ei ole hyvää saamenkielen suullista ja kirjallista taitoa. Tehtävään valittu oli kuitenkin ainoa hakija suomen-saamenkielisen kodinhoitajan tehtävään. Sosiaalilautakunnan vaatimus hyvän suullisen ja kirjallisen saamenkielen osaamisesta tässä tilanteessa, kun saamenkielisiä, ammatillisen pätevyyden omaavia hakijoita ei juuri ole on epärealistista.

Kunnan kotipalvelussa on yhteensä 5 työntekijää, joista yksi hoitaa kaksikielisen kodinhoitajan tointa määräaikaisesti. Kaksi kokenutta kodinhoitajaa osaa saamenkieltä jonkin verran. Enontekiön kunta on katsonut palvelujen lopullisena järjestäjänä ja vastuunkantajana, että mm. kotipalveluiden järjestäminen kaksikielisenä on perusteltu sekä toiminnallisilla että taloudellisilla syillä.

4. Perusopetus

Saamenkielen ja saamenkielistä opetusta koskettavat samat ongelmat kuin sosiaali- ja terveystalvelujakin. Pätevistä opettajista on jatkuvasti puutetta. Saamenkielisen luokanopettajan hakuprosessi on venynyt lähinnä sen vuoksi, että saamenkielisen opettajan paikka haluttiin kunnassa täyttää vakinaisena ja tämä vaati valtuuston päätöksen viran perustamisesta. Näin toivottiin saatavan enemmän hakijoita virkaan. Enontekiön kunta korostaa, että asiassa on edetty normaalin kunnallisen päätöksentekotavan mukaisesti. Kunta on hakenut aktiivisesti saamenkielistä luokanopettajaa, mutta virkaan on ollut vaikea saada muodollisesti pätevää viranhaltijaa.

A:n eriävä mielipide Enontekiön kunnan vastaukseen syrjäntälautakunnalle:

Enontekiön kunnanhallituksen jäsen A ilmoittaa syrjäntälautakunnalle lähettämässään eriävässä mielipiteessään, että vain muutama kunnan työntekijöistä pystyy keskustelemaan saamenkielellä sujuvasti. Sosiaalialan työntekijöistä äidinkielenään saamenkieltä puhuvia on päivähoitossa kolme henkilöä, vanhustenhuollossa ei yhtään ja terveyskeskuksessa yksi lähihoitaja. Kunnan viittaus saamelaisiin vähälukuisena suomenkieltä osaavana vähemmistönä kuvastaa saamenkielisiä palveluita tarpeettomina pitävää asennetta. Saamelaiset ovat suomalaisia huonommassa asemassa, koska he eivät saa omalla kielellään palveluja koko sosiaali- ja terveydenhuollon alalla, ja heidän on perusteltava palvelujen tarpeensa aivan erityisellä tavalla.

Karesuvannon Touhulan ryhmäperhepäiväkodissa on yksi äidinkieleltään saamenkielinen hoitaja. Hänen ollessaan poissa saamenkieliset lapset jäävät kokonaan vaille saamenkielistä hoitoa. Kilpisjärvellä saamenkielistä hoitajaa ei ole lainkaan. Kunnan viranhaltijan esittämä mahdollisuus kahden Karesuvantolaisen saamenkielisen lapsen hoidon järjestämisestä Hetan saamenkielisessä ryhmäperhepäiväkodissa ei ole mahdollinen, kun matka Karesuvannosta Hettaan on 68 km.

Enontekiön kunnassa ei ole yhtään äidinkieleltään saamenkielistä kodinhoitajaa, ja yksi kohtuullisen saamenkielen taidon omaava kaksikielinen kodinhoitaja. Yli 65 -vuotiaita saamelaisia oli v. 2002 Enontekiöllä 69 henkilöä, ja heidän määränsä kasvaa ikärakenteen vanhentumisen myötä. Kunnan menettely Veahkki -toiminnan osalta kuvastaa sitä, että saamelaisille tarkoitettu palvelu koetaan ylimääräisenä rasitteena kunnalle, vaikka kunta saisi sataprosenttisen valtion rahoituksen.

Perusopetuksen tuntijärjestelyissä ei toteudu yhdenvertaisuus saamelaislapsia kohtaan, koska usein saamen kielen (äidinkielen tai A2/valinnainen saame) tunnit ovat päivän jatkona viimeisellä tunnilla tai nk. vapaalla tunnilla, jolloin muilla on vapaata. Tuntijärjestelyjä puolustellaan syyllistämällä saamelaislapsia, mikä johtaa kielen valitsematta jättämiseen ja oman identiteetin heikkenemiseen.

Samatarvoisuus ja yhdenvertaisuus edellyttävät kunnan toimesta myös saamelaisten asemaa ja olosuhteita parantavia toimia. Julkisella vallalla on velvollisuus toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia. Saamelaisten kielelliset oikeudet on toteutettava ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota, kuten saamen kielilain 1 § edellyttää.

Enontekiön kunnan vastaus syrjäntälautakunnalle saapuneeseen A:n eriävään mielipiteeseen:

Enontekiön kunnanhallitus viittaa vastauksenaan 17.1.2008 antamaansa vastaukseen.

A:n kirje syrjäntälautakunnalle:

Kirjeessään saamen kielen lehtori A kuvailee kuinka käytännön päivähoitojärjestelyillä oli saatu tyydyttävä ratkaisu hänen lastensa saamenkielisen päivähoiton osalta kaksikielisessä Touhulan perhepäiväkodissa, kun alkuvuodesta 2008 päiväkodin ainut saamenkielinen hoitaja oli työskennellyt ns. keskivuorossa (ma-pe 8-17 välillä). Käytäntöä kuitenkin muutettiin siten, että saamenkielinen hoitaja työskentelee vaihtuvasti kaikissa vuoroissa. Hänen työskennellessään iltaisin, päivällä ei ole saamenkielistä hoitajaa. Sosiaalilautakunta oli päättänyt 18.2.2008, ettei henkilöstöä lisätä yhdellä saamenkielisellä hoitajalla. A katsoo, että kunta on toiminut siten, ettei se edes halua oikeuden saamenkieliseen päivähoitoon toteutuvan. Hänen lapsensa ovat kielellisessä kehityksessään juuri siinä vaiheessa, jolloin otetaan 'suuria' askeleita ja kielen kehitys on hyvin altis.

A:n havaintojen mukaan kaksikielisessä päivähoitossa vähemmistökieli ei mitenkään pääse kehittymään eikä tue äidinkielen(saamen) oppimista. Kielellinen kehitys varhaisessa vaiheessa on erittäin merkittävää myös koulunkäynnin kannalta: mikäli kieli, jolla opiskelu aloitetaan, ei ole kehittynyt vaadittavalle tasolle, opiskelusta tulee vaikeaa ja se heikentää kaikkea oppimista. Kunnalla on ollut mahdollisuus toimia lain edellyttämällä tavalla, mutta se on toiminut tietoisesti vastoin lakia.

Lapin syyttäjänviraston päätös esitutkinnan rajoittamisesta:

Lapin syyttäjänvirasto on tehnyt 2.6.2008 päätöksen esitutkinnan lopettamisesta prosessuaalisella perusteella hakijan 7.11.2007 tekemän Enontekiön kuntaa koskeneen tutkintapyyntö johdosta. Päätöksessä todetaan, ettei saamen kielilain edellyttämään tilanteeseen ole Enontekiön kunnassa täysimääräisesti päästy. Asiassa ei kuitenkaan varsin todennäköisesti löytyisi riittävää näyttöä yhdenvertaisuuslain 4 §:n mukaisten velvoitteiden rikkomisesta ja laiminlyönneistä rikoslain 40 luvun 10 §:n edellyttämällä tavalla.

Hakijan vastaselitys:

1. Päivähoito

Touhulan/Karesuvannon osalta hakija toteaa, että kyse on siitä, että suomenkieli valtaväestön kielenä saa helposti paljon enemmän tilaa kuin saamenkieli. Järjestämistapaan liittyvää ongelmaa ei poista yhden hoitajan saamenkielisyys.

Kilpisjärven osalta hakija esittää, ettei mahdollisesti hyväksyttävän syyn olemassaolo vaikuta asiaan, koska kyse on välittömästä syrjinnästä, eikä tahallisuutta edellytetä.

2. Terveyspalvelut

Kunnalla on velvollisuus toteuttaa saamelaisten lakisääteiset oikeudet tavalla, joka ei johda saamelaisia syrjivään lopputulokseen riippumatta siitä, minkälaista valtionavustusta on mahdollisesti saatavilla.

Henkilökunnan mahdollisuus saamen kielen opiskeluun työaikana ei välttämättä tarkoita sitä, että saamenkielistä palvelua olisi hyvin saatavilla tai, että työntekijöiden kielitaito olisi riittävä saamenkielisten palveluiden tarjoamiseen.

Kuntayhtymän ehdottama tulkkauspalveluiden parantaminen on myönteistä, mutta syrjivä tilanne jatkuu kunnes kunta saa tulkkipalvelut toimimaan.

3. Vanhustenpalvelut

Kunnalla on velvollisuus järjestää lakisääteiset palvelut syrjimättömällä tavalla riippumatta siitä, saako kunta erityisavustusta saamenkielisten palveluiden järjestämiselle. Kunta on palveluiden järjestämisestä vastuussa riippumatta siitä, ovatko ristiriidat kunnan sisällä hankaloittaneet palveluiden järjestämistä.

4. Saamenkielinen perusopetus

Enontekiön kunnan vastauksessaan esittämät seikat eivät muuta sitä tosiasiaa, ettei saamelaisille oppilaille ole järjestetty perusopetusta saamen kielellä lain edellyttämällä tavalla. Lopputulos on ollut saamelaisia syrjivä vaikka kunta ei sellaista ole tarkoittanut. Pyrkimys estää syrjivän lopputuloksen syntyminen ei muuta syrjiväksi luokiteltavaa menettelyä ei-syrjiväksi.

Hakija toteaa toissijaisen välillistä syrjintää koskevan vaatimuksen osalta, että kunnan menettelystä/toiminnasta ei tule ei-syrjivää sillä perusteella, että kunta ei ole haasteellisessa tilanteessa onnistunut löytämään saamenkielen taitoista opettajaa.

Sovinnon mahdollisuus:

Syrjintälautakunta on tiedustellut vähemmistövaltuutetun käsitystä mahdollisuudesta vahvistaa sovinto osapuolten välille. Vähemmistövaltuutettu oli vierailullut Enontekiöllä keväällä 2008, eikä katsonut edellytyksiä sovinnon aikaansaamiseksi olevan olemassa.

Perustelut:

Yhdenvertaisuuslain (21/2004) 6 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen tai muun syyn perusteella.

Välittömällä syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Välillisenä syrjintänä pidetään sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain tulkinta on sidottu sillä toimeenpantaviin Euroopan yhteisön direktiiveihin niin, että lain säännöksiä on tulkittava direktiiveissä tarkoitettulla tavalla, vaikka säännösten sanamuodot eivät kansallisen oikeusjärjestyksen muotoon kirjoitettuna kaikin osin täysin vastaisikaan direktiivien sanamuotoja. Lain säännösten tulkinnat seuraavat EY:n tuomioistuimen mainittujen direktiivien säännöksistä antamia tulkintaratkaisuja (HE 44/2003 vp, s.32).

Rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta 29.6.2000 annetun neuvoston direktiivin (2000/43/EY) johdanto-osan 25 kohdan mukaan direktiivissä säädetään vähimmäisvaatimuksista, ja siten jäsenvaltiot voivat antaa tai pitää voimassa edullisempia säännöksiä. Direktiivin täytäntöönpanoa ei tulisi käyttää perusteena jäsenvaltiossa vallitsevan tilanteen heikentämiseksi. Direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat ottaa käyttöön tai pitää voimassa säännöksiä, jotka ovat yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi edullisempia kuin tämän direktiivin säännökset ja 2 kohdan mukaan direktiivin täytäntöönpano ei ole missään tapauksessa peruste alentaa jäsenvaltiossa jo saavutettua syrjinnänvastaisen suojan tasoa tämän direktiivin soveltamisalaan kuuluvissa asioissa.

Edellä mainitun direktiivin (2000/43/EY) 5 artiklan mukaan täydellisen yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi käytännössä, yhdenvertaisen kohtelun periaate ei estä jäsenvaltioita pitämästä voimassa tai toteuttamasta erityistoimenpiteitä joiden tarkoituksena on ehkäistä tai hyvittää henkilöiden rotuun tai etniseen alkuperään liittyviä haittoja.

Syrjinnän edellytysten täyttymiseksi ei välttämättä tarvita nimenomaista yksilöintiä eli syrjinnän kohdentamista johonkin tiettyyn henkilöön (EYT ennakkoratkaisu direktiivin 2000/43/EY soveltamisesta, *Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v. Firma Feryn NV*, C-54/07, 10.6.2008, kpl 41, 3 kohta).

Yhdenvertaisuuslakia sovelletaan sen 2 §:n 2 momentin mukaan sosiaali- ja terveystalouteihin.

Perustuslain (731/1999) 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisella vallalla on velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Hallituksen esitys (HE 309/1993) lähti siitä, että kunnille perusoikeusuudistuksesta mahdollisesti aiheutuvista uusista tehtävistä ja velvoitteista on säädettävä lailla.

Sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:n mukaan kunnan tehtäviin kuuluu huolehtia mm. lasten päivähoiton järjestämisestä sen mukaan kuin siitä erikseen säädetään.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 4 §:n 1 momentin mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää ja 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa.

Lasten päivähoitolaista säädetään tarkemmin lasten päivähoitolaissa (36/1973, jäljempänä päivähoitolaiki) ja lasten päivähoitolaissa (239/1973, jäljempänä päivähoitoasetus).

Päivähoitolain 11 §:n 1 momentin mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa on saatavissa kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää, ja 11 §:n 2 momentin mukaan kunnan on lisäksi huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen-, ruotsin- tai saamenkielellä. Hallituksen esityksessä (HE 196/1981) pidetään lapsen kehityksen ja oppimismahdollisuuksien kannalta erityisen tärkeänä, että lasten päivähoitoa annetaan lapsen omalla äidinkielellä. Kunnan tulee huolehtia siitä, että lapsille voidaan antaa päivähoitopalvelut heidän omalla äidinkielellään.

Päivähoitoasetuksen 1 a §:n mukaan lasten päivähoitolaissa (36/1973) tarkoitetuihin kasvatustavoitteisiin kuuluu myös suomen- tai ruotsinkielisten, saamelaisten, romanien ja eri maahanmuuttajaryhmien lasten oman kielen ja kulttuurin tukeminen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajan kanssa.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 3 §:n 3 momentin mukaan potilaan äidinkieli, hänen yksilölliset tarpeensa ja kulttuurinsa on mahdollisuuksien mukaan otettava hänen hoidossaan ja kohtelussaan huomioon. Lain 5 §:n 2 momentin mukaan terveydenhuollon ammattihenkilöstön on annettava potilaalle selvitys siten, että tämä riittävästi ymmärtää sen sisällön. Jos terveydenhuollon ammattihenkilö ei osaa potilaan käyttämää kieltä, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkkauksesta, tarpeen mukaan myös saamen kielelle.

Erikoissairaanhoitolain (1062/1989) 35 §:n mukaan sairaanhoidon järjestämisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota potilaan hoidon järjestämiseen hänen omalla äidinkielellään.

Saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan saamelaisella tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena edellyttäen, että hän itse tai ainakin yksi hänen isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään. Lain 4 §:n mukaan Enontekiön kunta on saamelaisten kotiseutualue.

Saamen kielilain (1086/2003) 1 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan velvollisuutena on toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia ja 3 momentin mukaan tavoitteena on saamelaisten kielellisten oikeuksien toteuttaminen ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota.

Saamen kielilain 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan lakia sovelletaan Enontekiön kuntien toimielimiin sekä sellaisen kuntayhtymän toimielimeen, jossa Enontekiön kunta on jäsenenä.

Saamen kielilain 4 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen ei saa rajoittaa tai kieltäytyä toteuttamasta tässä laissa säännellyjä kielellisiä oikeuksia sillä perusteella, että saamalainen osaa myös muuta kieltä, kuten suomea tai ruotsia.

Saamen kielilain 11 §:n mukaan viranomaisilla on saamelaisten kotiseutualueella erityisiä velvollisuuksia, joista säädetään lain 12 -16 §:ssä.

Saamen kielilain 14 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen on henkilöstöä palvelukseen ottaessaan huolehdittava siitä, että sen henkilöstö pystyy palvelemaan asiakkaita myös saameksi. Viranomaisen on lisäksi koulutusta järjestämällä tai muilla toimenpiteillä huolehdittava siitä, että henkilöstöllä on viranomaisten tehtävien edellyttämä saamen kielen taito. Hallituksen esityksen mukaan (HE 46/2003, s. 37) saamelaisten kotiseutualueella jokaisen saamen kielilain piiriin kuuluvan kunnallisen ja valtiollisen viranomaisen olisi vastaisuudessa kyettävä antamaan saamenkielisiä palveluita pääsääntöisesti tarvitsematta turvautua tulkkaukseen. Viranomaisilla on velvollisuus huolehtia, että kussakin virastossa on saamen kielen taitoista henkilökuntaa.

Saamen kielilain 15 §:n 3 momentin mukaan viranomaisten tulee toiminnassaan muutenkin edistää saamen kielen käyttämistä.

Saamen kielilain 24 §:n 1 momentin mukaan viranomaisten tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että tämän lain turvaamat kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Sen tulee osoittaa yleisölle palvelevansa myös saameksi.

Saamen kielilain 28 §:n 2 momentin mukaan saamelaiskäräjät seuraa lain soveltamista ja voi antaa suosituksia kielilainsäädäntöön liittyvistä kysymyksistä sekä tehdä aloitteita havaitsemiensa epäkohtien korjaamiseksi.

Saamen kielilain 32 §:n 1 momentin mukaan saamelaisten oikeudesta saada peruskoulu ja muuta opetusta omalla äidinkielellään säädetään erikseen ja 2 momentin mukaan saamelaisten oikeudesta saada päivähoitoa omalla äidinkielellään säädetään lasten päivähoidosta annetussa laissa.

Saamen kielilain 32 §:n 3 momentin mukaan lain 2 § 1 momentissa tarkoitettujen viranomaisten on noudatettava tämän lain säännöksiä sovellettaessa potilaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia.

Perusopetuslain (628/1998) 4 §:n 1 momentin mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella perusopetusta ja esiopetusta.

Perusopetuslain 10 §:n 2 momentin mukaan saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä. Hallituksen esityksen (HE 86/1997) mukaan 2 momenttiin otetun säännöksen tarkoituksena on selkeämmin velvoittaa saamen kielellä annettavaan opetukseen. Säännös edellyttää, että yli puolet opetuksesta annetaan saamen kielellä.

Perusopetuslain 12 §:n 1 momentin mukaan äidinkielenä opetetaan oppilaan opetuskielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieltä.

Perusopetuslain 15 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia paikallinen opetussuunnitelma erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä opetusta varten.

Eduskunta on yhdenvertaisuuslakia käsitellessään (TyVM 7/2003 vp - HE 44/2003 vp) korostanut viranomaisten yhdenvertaisuuden edistämismääräyksen yhteydessä, että viranomaiset laatiessaan yhdenvertaisuussuunnitelmia ottavat huomioon maahanmuuttajien ohella myös perinteiset kansalliset vähemmistömmme saamelaiset ja romanit. Erityistä huomiota tulee kiinnittää saamelaisten oikeuksiin alkuperäiskansana.

Syrjinnän käsitettä tulkittaessa on otettava huomioon paitsi yhdenvertaisuuslaki myös perustuslaki ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä Euroopan unionin oikeusnormisto.

Syrjintälautakunta on tutkinut ja arvioinut asian seuraavasti.

1. Saamenkielinen lasten päivähoito

Enontekiön kunta on järjestänyt saamenkielisten lasten päivähoitoa Karesuvannon kaksikielisessä ryhmäperhepäiväkodissa Touhulassa samassa ryhmässä enemmistönä olevien suomenkielisten lasten kanssa siten, että ryhmässä työskenteli yksi saamenkielinen hoitaja.

Lasten päivähoidosta annetun lain 11 §:n 2 momentin mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa voidaan antaa lapsen äidinkielenä olevalla suomen-, ruotsin- ja saamenkielellä. Päivähoitolaissa nämä kielet on siis asetettu yhtäläiseen asemaan päivähoiton järjestämismääräyksen kannalta. Päivähoitolain esitöistä (HE 196/1981, s.2) käy ilmi, että viittaus näihin kieliin lisättiin lakiin nimenomaan

silmälläpitäen tilanteita, joissa lapsen äidinkieli on kunnassa vähemmistön kielenä, jotta turvataan lasten päivähoidon antaminen lapsen omalla äidinkielellä.

Lapin lääninhallitus on katsonut 5.4.2005 kanteluasiassa antamassaan ratkaisussa (LLH-2005-00622/So-18), ettei pelkkä saamenkielisen lapsen mahdollisuus kommunikoida halutessaan jonkin ryhmässä työskentelevän saamenkielisen työntekijän kanssa riitä täyttämään lain asettamia velvoitteita, ja että kunta on velvollinen huolehtimaan saamenkielisten lasten oman kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyvien erityistarpeiden ja päivähoitolain 2 a §:ssä säädettyjen kasvatustavoitteiden huomioon ottamisesta päivähoitossa myös henkilökunnan määrän ja pätevyyden osalta.

Saamenkielen osalta on huomioon otettava myös sen asema perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa erityistä suojaa nauttivan pienenä vähemmistönä olevan alkuperäiskansan äidinkielenä, joka on kansainvälisesti luokiteltu uhanalaiseksi kieleksi. Saamelaiskäräjälain 3 §:n mukaan saamelaisuuden määrittelyyn kuuluu saamenkieli omana tai isovanhempien äidinkielenä. Saamenkieli liittyy siis erityisen vahvasti saamelaisten etniseen identiteettiin alkuperäiskansana. Syrjintä saamenkielisten palvelujen saamisessa vaikuttaa syrjivästi suoraan saamelaisten etniseen identiteettiin ja alkuperään. Saamenkielisen päivähoidon asianmukaisella järjestämisellä on merkittävä vaikutus lapsen mahdollisuuksiin osallistua myöhemmin kouluopintoihin saamenkielellä. Näin ollen yhdenvertaisuuslain 6 § 2 momenttia on sovellettava Enontekiön kunnan menettelyyn saamenkielisen päivähoiton järjestämisessä.

Koska hakija on esittänyt selvitystä, jonka perusteella voidaan olettaa yhdenvertaisuuslain 6 §:n syrjintäkieltoa rikotun, on vastaajan yhdenvertaisuuslain 17 §:n mukaan osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Enontekiön kunta on vedonnut siihen, että saamenkielistä koulutettua henkilöstöä on ollut vaikea, tai jopa mahdoton saada saamelaislasten päivähoiton asianmukaiseksi järjestämiseksi.

Päivähoiton järjestäminen lapsen äidinkielellä on kunnan lakisääteinen velvollisuus, johon kunnan tulee varata riittävät resurssit, joten resurssipulalla tai muulla vastaavalla seikalla ei ole merkitystä asian oikeudellisessa arvioinnissa tässä yhteydessä.

Lisäksi huomioon on otettava Enontekiön kunnan olevan saamelaisten kotiseutualueetta, jolloin viranomaisilla on saamen kielilain mukaan erityinen velvollisuus huolehtia julkisten palveluiden saatavuudesta saamenkielellä. Tämän voidaan katsoa merkitsevän sillä tavoin korostunutta järjestämisvelvollisuutta, että vastuullisten viranomaisten on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin aktiivisesti ja riittävän ajoissa saamenkielisten palveluiden asianmukaiseksi turvaamiseksi.

Asiakirjoista käy ilmi kunnan viranhaltijan esittäneen kahden Karesuvantolaisen lapsen vanhemmille lasten hoitopaikaksi Hetassa sijaitsevaa saamenkielistä ryhmäperhepäiväkotia Miessä, joka sijaitsee 68 km:n päässä Karesuvannosta. Tätä voitaisiin pitää siinä määrin kohtuuttomana järjestelynä saamelaisten lasten ja heidän vanhempiansa kannalta, että se merkitsisi saamenkielisten lasten joutumista etnisestä taustastaan johtuen erityisen epäedulliseen asemaan suhteessa suomenkielisiin päivähoiton tarpeessa oleviin lapsiin.

Enontekiön kunta ei näin ollen ole osoittanut, että se olisi ryhtynyt kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin lakisääteisten velvoitteidensa täyttämiseksi saamenkielisen väestön päivähoiton asianmukaiseksi järjestämiseksi.

Toteutettu päivähoitojärjestely on merkinnyt käytännössä sitä, ettei saamenkielisten lasten oikeus päivähoitoon äidinkielellään ole toteutunut yhtäläisesti muiden päivähoitossa olleiden äidinkieleltään suomenkielisten lasten kanssa, etenkin kun saamenkielisessä päivähoitossa olleiden lasten määrä on ollut vähäinen, ja hyvin selkeä enemmistö lapsista on ollut suomenkielisiä. Saamenkieliset lapset ovat joutuneet etnisestä taustastaan johtuen erityisen epäedulliseen asemaan suhteessa suomenkielisiin päivähoitossa olleisiin lapsiin nähden. Syrjintä kohdistuu kaikkiin saamenkielisen päivähoiton tarpeessa oleviin lapsiin riippumatta siitä, onko heidät hakemuksessa yksilöity.

Enontekiön kunnan toteuttama päivähoitojärjestely on ollut lopputulokseltaan saamenkielisiä lapsia syrjivä heidän etnisen taustansa perusteella.

Kilpisjärvellä saamelaiselle lapselle ei ole järjestetty päivähoitoa lainkaan hänen äidinkielellään.

Lasten päivähoitosta annettu laki velvoittaa yksiselitteisesti kunnan järjestämään lapselle päivähoitoa saamenkielellä, kun se on lapsen äidinkieli.

Edellä ja muutoin päätöksestä ilmenevin perustein syrjintälautakunta katsoo, että saamenkielisten lasten oikeus päivähoitoon äidinkielellään ei ole toteutunut heidän kotiseutualueellaan yhtäläisesti suomenkielisten lasten kanssa. Näin saamenkielisiä lapsia on kohdeltu päivähoiton järjestämisessä heidän etnisestä taustastaan johtuen heille haittaa aiheuttaen epäsuotuisammin kuin suomenkielisiä lapsia on kohdeltu.

2. Terveyspalvelut

Saadusta selvityksestä ilmenee, ettei Enontekiön kunta ole huolehtinut terveyspalveluiden saatavuudesta saamen kielellä. Muonion-Enontekiön kansanterveystyön kuntayhtymän, jota saamen kielilaki velvoittaa, johtavan lääkärin 9.2.2007 ja 7.11.2007 Enontekiön kunnalle antamasta selvityksestä käy ilmi, ettei lain edellyttämiä tulkkauspalveluja saamelaisväestölle ollut asianmukaisesti järjestetty, vaan on edellytetty heidän käyttävän suomenkieltä.

Koska hakija on esittänyt selvitystä, jonka perusteella voidaan olettaa yhdenvertaisuuslain 6 §:n syrjintäkieltoa rikotun, on vastaajan yhdenvertaisuuslain 17 §:n mukaan osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Hallituksen esityksessä saamen kielilainsäädäntöä todetaan, että tarve saada saamenkielistä palvelua sosiaali- ja terveydenhoidossa on suuri ja kielelliset oikeudet sosiaali- ja terveydenhoidossa ovat toteutuneet puutteellisesti. Myös Suomen ratifioiman vähemmistökieliperuskirjan täytäntöönpanoa valvova Euroopan neuvoston ministerikomitea on kiinnittänyt tähän huomiota (HE 46/2003, s. 44).

Saamen kielilain mukaan viranomaiset velvoitetaan siihen, ettei saamenkielisen henkilön oikeutta palveluiden saamiseen äidinkielellään voida jättää toteuttamatta sillä perusteella, että hän osaa suomen tai ruotsin kieltä.

Hallituksen esityksen mukaan saamen kielen taitoisena saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetussa laissa tarkoitettua mielessä voidaan pitää vain niitä, jotka kykenevät käyttämään saamen kieltä omassa työssään (HE 46/2003, s.20), ei henkilöstön osallistumisella saamen kielikursseille ole merkitystä asian oikeudellisessa arvioinnissa tässä yhteydessä, elleivät he pysty käyttämään sitä asianmukaisesti työtehtävissään..

Saamen kielilain tarkoituksena on pyrkiä vähentämään tarvetta tulkkaukseen ja kääntämiseen muun muassa kielitaitovaatimuksia ja virkavapautta koskevilla säännöksillä, joiden avulla saamenkielen taitoisten virkamiesten määrä on tarkoitus saada nykyistä suuremmaksi (HE 46/2003, s. 26).

Keskeisenä pyrkimyksenä on, että laissa taattu saamelaisten oikeus käyttää omaa kieltään virallisissa yhteyksissä toteutuisi myös käytännössä. Saamelaisten kotiseutualueella ehdotetulla uudella lailla pyritään laajemminkin toteuttamaan saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon tavoitteita tukemalla saamen kieltä ja kulttuuria, vahvistamalla kielen virallista asemaa ja madaltamalla kynnystä käyttää kieltä virallisissa yhteyksissä (HE 46/2003, s. 25).

Lisäksi huomioon on otettava Enontekiön kunnan olevan saamelaisten kotiseutualuetta, jolloin viranomaisilla on saamen kielilain mukaan erityinen velvollisuus huolehtia julkisten palveluiden saatavuudesta saamenkielellä. Tämän voidaan katsoa merkitsevän sillä tavoin korostunutta järjestämisvelvollisuutta, että vastuullisten viranomaisten on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin aktiivisesti ja riittävän ajoissa saamenkielisten palveluiden asianmukaiseksi turvaamiseksi. Tähän velvoittaa myös perustuslaki, jossa on erikseen säädetty saamelaisten oikeudesta ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan. Perusoikeusuudistuksella perustuslakiin otettu saamelaisia koskeva säädös tuli voimaan 1.8.1995, ja Saamen kielilaki 1.1.2004 sekä yhdenvertaisuuslaki 1.2.2004, joten Enontekiön kunnalla on ollut useiden vuosien ajan mahdollisuus ryhtyä toimenpiteisiin saamenkielisten palveluiden järjestämiseksi asianmukaisesti.

Enontekiön kunta on järjestänyt terveydenhoitopalveluitaan liittymällä Muonion-Enontekiön kansanterveystyön kuntayhtymän jäseneksi. Kansanterveystyön kuntayhtymän 5 §:n mukaan kunnat voivat yhdessä huolehtia lakisääteisenä veloitteena olevasta kansanterveystyöstään perustamalla tätä tehtävää varten kuntayhtymän. Kyse on vapaaehtoisuuteen perustuvasta julkisen terveyspalvelun siirtämisestä hoidettavaksi kuntayhtymän toimesta. Kunta ei vapaudu lakisääteisistä veloitteistaan siirtämällä ne muun tahon hoidettavaksi, vaan viime kädessä kunta vastaa palveluista, vaikka kuntayhtymä on erikseen oikeustoimikelpoinen. Myös kuntayhtymään voitaisiin kohdistaa erillinen vaade, mutta se ei estä kohdistamasta sitä erikseen kuntaan, jolla on lakisääteisen palvelun järjestämisvelvollisuus.

Saamen kielilain 18 §:n mukaan säädettäessä lain nojalla julkinen hallintotehtävä yksityiselle, kun tällaisen tehtävän vastaanottaja saamelaisten kotiseutualueella määräytyy viranomaisen ja vastaanottajan välisen

sopimuksen perusteella, viranomaisen on varmistettava, että tehtävää hoidettaessa annetaan saamen kielilain mukaista kielellistä palvelua. Tämä tulee myös varmistaa viranomaisen antaessa muun kuin julkisen hallintotohtävän yksityisen hoidettavaksi saamelaiden kotiseutualueella, jos saamen kielilain edellyttämän palvelutason ylläpitäminen sitä vaatii. Enontekiön kunnalla on vastuu asianmukaisten saamenkielisten terveyspalveluiden järjestämisestä riippumatta siitä, tulkitaanko kuntayhtymä yksityiseksi vai julkiseksi tahoksi.

Enontekiön kunta ei näin ollen ole osoittanut, että se olisi ryhtynyt kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin lakisääteisten velvoitteidensa täyttämiseksi saamenkielisen väestön terveyspalveluiden asianmukaiseksi järjestämiseksi.

Edellä ja muutoin päätöksestä ilmenevin perustein syrjäntälautakunta katsoo, että Enontekiön kunta on terveyspalveluja järjestäessään laiminlyönyt lakisääteisen velvollisuutensa järjestää terveyspalveluja saamenkieliselle väestölle siten, että saamenkielisten väestön oikeus terveyspalveluihin äidinkielellään ei ole toteutunut heidän kotiseutualueellaan yhtäläisesti suomenkielisen väestön kanssa. Näin saamenkielistä väestöä on kohdeltu terveyspalveluiden järjestämisessä heidän etnisestä taustastaan johtuen heille haittaa aiheuttaen epäsuotuisammin kuin suomenkielistä väestöä on kohdeltu.

3. Vanhustenpalvelut

Enontekiön kunnassa on järjestetty valtion saamenkielisten sosiaalipalvelujen turvaamiseksi varatusta erityisrahoituksesta lääninhallituksen rahoittamana saamenkieliselle väestölle tarkoitettua kotipalvelutoimintaa ja muuta vanhustyötä sekä mielenterveyskuntoutujille tarkoitettua palvelua niitä tarvitseville. Sitä koskevat sekä sosiaalihuollon asiakaslain että yhdenvertaisuuslain mukaiset syrjäntäkiellot.

Enontekiön kunta on jättänyt tämän palvelun kokonaan järjestämättä useiden kuukausien ajaksi vuonna 2006, vaikka siihen on ollut olemassa valtion rahoitus. Vastaavana aikana suomenkielisen väestön kotipalvelutoiminta ja vanhustyö on jatkunut katkeamatta. Lisäksi vastaava palvelu 1.1.2007 - 31.7.2007 välisenä aikana on jäänyt toteutumatta saamelaiskulttuurin lähtökohtiin perustuvana saamenkielisenä palveluna, kun kunnassa ei ollut saamenkielen taitoista kodinhoitajaa.

Saamelaisilla on kotiseutualueellaan aina oikeus käyttää saamenkieltä sosiaalihuollon asiakastilanteissa ja saada sosiaalihuollon palveluita saamenkielellä. Saamen kielilain mukaan tämä edellyttää sitä, että viranomaisen on ensisijaisesti palkattava asianmukaisesti saamenkielen taitoista henkilökuntaa, tai toissijaisesti järjestettävä asianmukainen tulkkaus sosiaalihuollon asiakastilanteisiin. Tämä veloitteen täyttäminen on erityisen tärkeää vanhustyössä, sillä asiakirjoista ilmenee, että monien saamelaisvanhusten suomenkielen taito on puutteellinen. Lisäksi viranomaiset eivät saamen kielilain mukaan saa rajoittaa tai kieltäytyä toteuttamasta saamen kielilaisissa säänneltyjä kielellisiä oikeuksia sillä perusteella, että saamelainen osaa myös muuta kieltä, kuten suomea tai ruotsia, vaan saamelaisten kielelliset oikeudet on toteutettava ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota. Myös saamelaisten kulttuuritausta on sosiaalihuoltoa toteutettaessa otettava huomioon.

Edellä ja muutoin päätöksestä ilmenevin perustein syrjäntälautakunta katsoo, että Enontekiön kunta on vanhusten ja mielenterveyskuntoutujien palveluja järjestäessään laiminlyönyt lakisääteisen velvollisuutensa järjestää sosiaalipalveluita saamenkieliselle väestölle siten, että saamenkielisen väestön oikeus sosiaalipalveluihin äidinkielellään ei ole toteutunut heidän kotiseutualueellaan yhtäläisesti suomenkielisen väestön kanssa. Näin saamenkielistä väestöä on kohdeltu terveyspalveluiden järjestämisessä heidän etnisestä taustastaan johtuen heille haittaa aiheuttaen epäsuotuisammin kuin suomenkielistä väestöä on kohdeltu.

4. Saamenkielinen perusopetus

Perusopetuslain mukaan saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamen kieltä osaavien oppilaiden opetus tulee antaa pääosin saamen kielellä. Säännöksen tarkoituksena on selkeämmin velvoittaa saamen kielellä annettavaan opetukseen. Säännös edellyttää, että yli puolet opetuksesta annetaan saamen kielellä.

Saatujen selvitysten mukaan tämä ei ole kaikilta osin toteutunut Hetan koulukeskuksessa, jossa saamelaislasten tunteja on pidetty yhdistämällä heitä suomenkieliseen ryhmään, ja osa on jäänyt kokonaan pitämättä. Kilpisjärvellä saamea on opettanut opettaja, jolla ei ollut siihen pätevyyttä.

Koska hakija on esittänyt selvitystä, jonka perusteella voidaan olettaa yhdenvertaisuuslain 6 §:n syrjäntäkieltoa rikotun, on vastaajan yhdenvertaisuuslain 17 §:n mukaan osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Enontekiön kunta on vedonnut vaikeuksiin saada päteviä saamenkielisiä henkilöitä hakemaan opettajan virkoja.

Kyse on kunnan lakisääteisestä velvollisuudesta, johon kunnan tulee varata riittävät resurssit, joten resurssipulalla tai muulla vastaavalla seikalla ei ole merkitystä asian oikeudellisessa arvioinnissa tässä yhteydessä.

Lisäksi huomioon on otettava Enontekiön kunnan olevan saamelaisten kotiseutualuetta, jolloin viranomaisilla on saamen kielilain mukaan erityinen velvollisuus huolehtia julkisten palveluiden saatavuudesta saamenkielillä. Tämän voidaan katsoa merkitsevän sillä tavoin korostunutta järjestämisvelvollisuutta, että vastuullisten viranomaisten on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin aktiivisesti ja riittävän ajoissa saamenkielisten palveluiden asianmukaiseksi turvaamiseksi. Tähän velvoittaa myös perustuslaki, jossa on erikseen säädetty saamelaisten oikeudesta ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan. Perusoikeusuudistuksella perustuslakiin otettu saamelaisia koskeva säädös tuli voimaan 1.8.1995, ja Saamen kielilaki 1.1.2004 sekä yhdenvertaisuuslaki 1.2.2004, joten Enontekiön kunnalla on ollut useiden vuosien ajan mahdollisuus ryhtyä toimenpiteisiin saamenkielisten palveluiden järjestämiseksi asianmukaisesti.

Enontekiön kunta ei näin ollen ole osoittanut, että se olisi ryhtynyt kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin lakisääteisten velvoitteidensa täyttämiseksi saamenkielisen väestön perusopetuksen asianmukaiseksi järjestämiseksi.

Edellä ja muutoin päätöksestä ilmenevin perustein syrjäntälautakunta katsoo, että Enontekiön kunnassa kaikki saamenkieliset lapset eivät ole saaneet perusopetusta äidinkielellään kuten laki edellyttää. Kaikki suomenkieliset lapset ovat kuitenkin saaneet perusopetusta suomenkielillä. Näin saamenkielisiä lapsia on kohdeltu heille haittaa aiheuttaen heidän etnisestä taustastaan johtuen heidän kotiseutualueellaan epäsuotuisammin kuin suomenkielisiä lapsia on kohdeltu.

Uhkasakon asettaminen:

Uhkasakon asettamista harkitessaan ja sen suuruutta arvioidessaan syrjäntälautakunta on ottanut huomioon saamenkielisen väestön syrjinnän laajuuden kunnan vastuulla olevien saamenkielisten peruspalveluiden saamisessa Enontekiöllä, ja kunnalle kuuluvan erityisen velvoitteen niiden järjestämiseksi saamelaisten kotiseutualueella.

Päätös:

Syrjäntälautakunta kieltää Enontekiön kuntaa jatkamasta tai uusimasta saamenkieliseen väestöön kohdistuvaa yhdenvertaisuuslain 6 §:n vastaista etnistä syrjintää päivähoidon, terveydenhoidon, vanhustenpalvelujen ja perusopetuksen järjestämisessä. Saamenkielistä väestöä koskevan syrjäntäkiellon välittömäksi noudattamiseksi Enontekiön kunnalle asetetaan 5000 euron uhkasakko.

Lainkohdat:

Yhdenvertaisuuslaki 2 § 1 momentti 3 kohta, 2 § 2 momentti 1 kohta, 6 § 2 momentti 1 ja 2 kohta, 13 § 1 momentti 2 kohta, 13 § 3 momentti, 17 §,
Uhkasakkolaki 6 § 3 momentti, 22 §,
Sosiaalihuoltolaki 17 §,
Laki lasten päivähoidosta 2 a §, 11 § 1 ja 2 momentti,
Päivähoitoasetus 1 a §,
Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 4 § 1 ja 2 momentti,
Potilaan asemasta ja oikeuksista annettu laki 3 § 3 momentti, 5 § 2 momentti,
Erikoissairaanhoidolaki 35 §,
Perusopetuslaki 4 § 1 momentti, 10 § 2 momentti, 12 § 1 momentti, 15 § 1 momentti,
Laki saamelaiskäräjistä 3 § 1 momentin 1 kohta, 4 §,
Saamen kielilaki 1 § 2 momentti, 2 § 1 momentti 1 kohta, 4 § 2 momentti, 11 §, 14 § 1 momentti, 15 § 3 momentti, 18 §, 24 § 1 momentti, 28 § 2 momentti, 32 §,
Kansanterveyslaki 5 §,
Perustuslaki 6 § 2 momentti, 17 § 3 momentti, 22 §.